

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LA RA 2012

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 7.

PFESANI

1. Heli bammbiri li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea) (50)
KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani (30)
KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa zwipufhi zwa vhudavhidzani (20)

2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C.

3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.

4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA, hune ya fhelela hone ni talele.

5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiñwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wañu. Thomani nga u nwalala pulane yañu ni kone u nwalala tshibveledzwa.

6. Khethekanyani zwifhinga zwañu nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: minetse ya 80
KHETHEKANYO YA B: minetse ya 40
KHETHEKANYO YA C: minetse ya 30

7. Nomborani phindulo dzañu zwi tshi anan na kunomborelwe kwa mbudziso.

8. Nwalani thoho ya phindulo yañu.
NI DZHIELE NZHELE: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi ni songo vhala na maipfi a thoho ye na nanga.

9. Nwalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.

10. Ni dzhiele nzhele mupeleto, khethekanyo ya maipfi, kushumisele kwa madanzi, zwiga zwa u vhala na tswayo khathihi na kuvhumbelwe kwa mafhungo.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu songo fhira maipfi a 450.

- 1.1 Hu na mitambo yo fhambanaho ine ya tambiwa fhano Afrika Tshipembe ḍuvha liṅwe na liṅwe, mitambo yeneyi ndi ine ya takadza vhadzulapo nga ṅdila ḍzo fhambanaho. Zwino inwi ṅwalani maanea nga ṅhoḥo heyi:

Mutambo we wa ntakadza [50]

- 1.2 Hu na mimoreḍoro ya vhunzhilinzhili minzhi ine ya khou sikwa ine ya fusha maṅo a mulavhelesi. ṅwalani maanea nga ṅhoḥo heyi:

Goloi ine nda tama u i renga [50]

- 1.3 Tshidivhano na tshandanguvhoni zwo ḍinea maanda kha mihasho yo fhambanaho ya muvhuso washu. ṅwalani maanea nga ṅhoḥo heyi:

Muvhuso u tea u lwa na tshidivhano na tshandanguvhoni [50]

- 1.4 Thodisiso yo itwaho ya tshivhalo tsha vhaswa vha ḍidzhenisaho kha u khetha nga tshifhinga tsha dzikhetho dza ḷa Afrika Tshipembe i vhonala i fhasi. Zwivhuya zwi ḍiswaho nga dimokirasi ndi zwinzhi hone vha nga a vha zwi vhoni. ṅwalani maanea nga ṅhoḥo heyi:

Zwivhuya zwo ḍiswaho nga dimokirasi fhano kha ḷa Afrika Tshipembe [50]

- 1.5 U andadziwa ha mvelelo dza gireidi ya 12 kha dziguranda ho shumiswa madzina a vhagudi zwi na masiandaitwa a si avhudi, vhaṅwe vha vhagudi vha wana madzina avho a si ho vha mbo ḍi humbula u ita zwi songo ḍowealeho. ṅwalani maanea nga ṅhoḥo heyi:

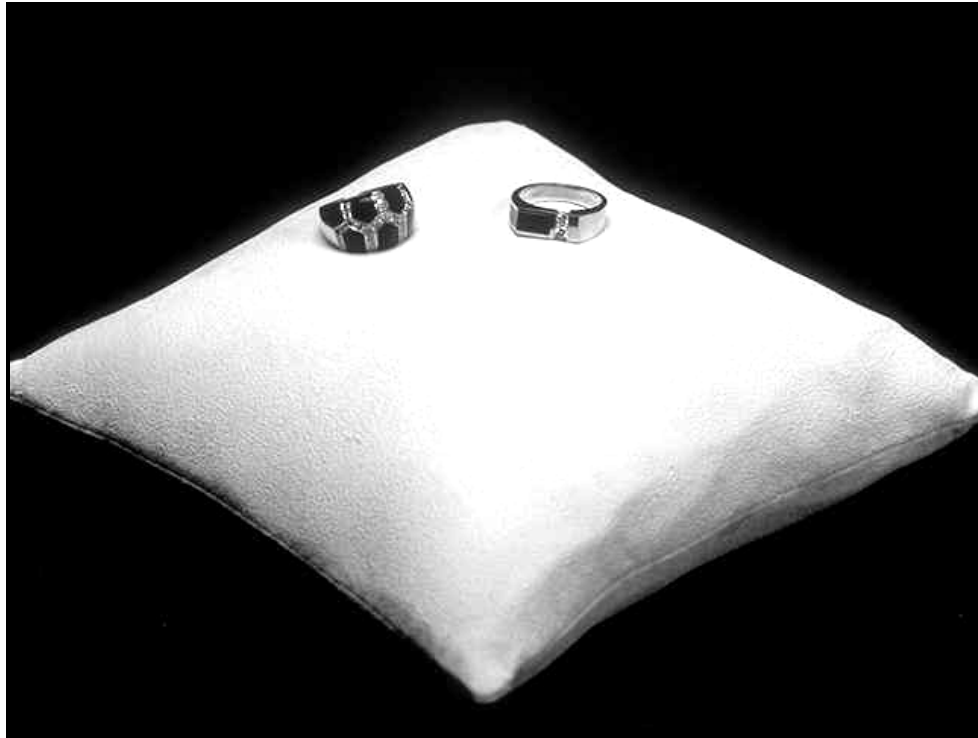
Vhudi na vhuvhi ha u andadza mvelelo dza Gireidi ya 12 nga u shumisa madzina a vhagudi kha dziguranda [50]

- 1.6 Tšalelani zwifanyiso zwi tevhelaho nga vhuronwane. Disikeleni thoho ine ya elana nazwo ni kone u niwala nga hayo.

[50]

- 1.7 Tšalelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane. Ḍisikeleni ṭhoho ine ya elana natsho ni kone u n̄wala nga hayo.

[50]

- 1.8 Tšalelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane. Ḍisikeleni ṭhoho ine ya elana natsho ni kone u n̄wala nga hayo.

[50]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha nna dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu songo fhira maipfi a 200.

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI

Inwi ni muṅwaleli wa dzangano la vhadzulapo muvhunduni wa hanu. Muvhundu wa hanu u na thahelelo ya maḍi ngeno hu uri muvhuso u ri muṅwe na muṅwe u do wana maḍi. Nwalelani masipala wa tshitiṛiki tsha hanu luṅwalo lwa u humbela ndisedzo ya maḍi nga u tavhanya.

[30]**2.2 TSHIPITSHI**

Inwi ni Mudzulatshidulo wa Khoro ya Vhagudi tshikoloni tshine na dzhena khatsho. Hu na thaidzo khulwane ya u lenga ha vhagudi, ho dzudzanyiwa uri hu vhe na mutangano wa u amba nga thaidzo iyo. Nwalani tshipitshi tshine na do tshi vhala nga divha la mutangano.

[30]**2.3 MUFHINDULANO**

No dalela dokotela we na ita ndingo dza malofha hu u todou divha nga ha tshiimo tshanu kha vhulwadze ha TFM na VWFM (HIV/Aids). Nwalani mufhindulano we wa vha hone vhukati hanu na dokotela.

[30]**2.4 LINWALOVHUNE NA VHURIFHI HA KHUMBELO**

Vha Muhasho wa zwa Vhulimi na Vhusimamadaka vho andadza tshikhala tsha vhathu vhavhili vhane vha do shuma kha muhasho wonoyo lwa tshothe. Zwino inwi no gudela zwa vhulimi lwa miṅwaha miraru gudedzini la zwa vhulimi Natala. Nwalani linwalovhune ni tshi dodombedza zwothe zwine zwa nga ita uri ni tholiwe khathihi na vhurifhi ha u humbela mushumo uyo.

[30]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30**

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha tharu dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu songo fhira maipfi a 120.

3.1 GARATA YA THAMBO

Inwi ni Mudzulatshidulo wa Khoro ya Vhagudi tshikoloni tsha hanu. Hu khou yo vha na vhumambo ha u onesana na mugudisi ane a khou ya u awela. Inwi ni muwe wa vhadzudzanyi vha vhumambo uho. Nwalani garata ya thambo ni tshi ramba muwe wa vhagudi vho no phasaho afho tshikoloni uri a de u dzhenela vhumambo uho.

[20]

3.2 DAYARI

Tshikoloni tsha hanu ho farwa lwendo lwa maduvha matanu lwa u ya Cape Town. Inwi no vha muwe wa vhagudi vhe vha fara lwendo ulwo. Nwalani dayari ya zwothe zwe zwa bvelela nga maduvha ayo u bva ni tshi takuwa u swika ni tshi vhuya.

[20]

3.3 MASIA

Doroboni ya hanu ya tsini ho fhatiwa mo lo muswa u songo nakaho zwone. Muzwala wanu u na lutamo lwa u toda u ya moloni uyo fhedzi ha hu divhi. Inwi mu nwaleleni masia ane a do a shumisa musi a tshi ya moloni uyo u bva tshitshini tsha mabisi u swika moloni.

[20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:

20

MARAGAGUTE:

100